

Mix van marktmechanismen

In de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) staat hoe het Nederlandse bve-stelsel eruit ziet: het is een mix van marktmechanismen en andere instituties. Centraal ordeningsmechanisme in die mix is de kwalificatiestructuur. In het rapport *Marktordening in de bve-sector. Een review* bekijken Harm van Lieshout en Anneloes Scholing (Kenniscentrum Arbeid van de Hanze Hogeschool Groningen) drie onderwerpen uit de WEB: de kwalificatiestructuur, de leerwegen en de rol van sociale partners.

Kwalificatiestructuur

Met de invoering van de WEB als samenhangend wettelijk kader voor beroepsonderwijs en educatie beoogde de overheid de werking van de beroepsonderwijsmarkt en de aansluiting ervan op de arbeidsmarkt verder te verbeteren. Het centrale sturingsinstrument in de WEB is de kwalificatiestructuur. Belangrijkste wijziging in de kwalificatiestructuur is de invoering van het competentiegerichte leren. Anders dan in de eindtermengerichte structuur worden de kwalificaties waaraan een gediplomeerde moet voldoen in de nieuwe structuur beschreven in termen van beroepshandelingen en competenties.

Een andere tendens is de verdere verticalisering van de kwalificatiestructuur. Deze wordt geïllustreerd door de introductie van nieuwe opleidingen aan zowel de onder- als bovenkant van de kwalificatiestructuur. Aan de onderkant betreft het de opleiding tot arbeidsmarktgekwalificeerd assistent, kortweg de AKA-opleiding. Deze opleiding op niveau 1 bereidt leerlingen voor op deelname aan de arbeidsmarkt. De AKA moet een oplossing bieden voor leerlingen voor wie het bestaande niveau 1 in de WEB niet haalbaar is. Boven niveau 4 is de associate degree (AD) als formeel nieuw opleidingsniveau gecreëerd.

In internationaal perspectief is opvallend dat de Nederlandse kwalificatiestructuur nog steeds overwegend voor en in het initieel beroepsonderwijs wordt gebruikt, terwijl hij ook gebruikt kan worden om de markt voor om- en bijscholing en EVC transparanter te maken. Dat is tot nu toe minder gebeurd dan verwacht bij de totstandkoming van de WEB. Maar de rol van EVC is wel groeiende en de bve-sector is daar een belangrijke motor achter.

Leerwegen

De WEB biedt onderwijsinstellingen de mogelijkheid om een kwalificatie in twee varianten aan te bieden: de beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). In de praktijk blijken onderwijsinstellingen weinig gebruik te maken van die mogelijkheid. Slechts ongeveer de helft van de kwalificaties wordt zowel in de bol als de bbl aangeboden. Voor de kleine helft van de kwalificaties waarvoor beide leerwegen bestaan, geldt dat de bol een mooi communicerend vat vormt voor conjuncturele schommelingen van de bbl. In economisch ongunstige tijden waarin er op de arbeidsmarkt minder vraag is naar personeel, groeit het aandeel bol als gevolg van een beperktere beschikbaarheid van leerarbeidsplaatsen.

Een opvallende ontwikkeling is dat de praktijkcomponent in de bol is gegroeid en daarmee meer op de bbl is gaan lijken. Deze geleidelijke dualisering van de bol hoeft niet negatief te worden geïnterpreteerd: blijkbaar is er meer behoefte gekomen aan praktijkleren en de WEB biedt daartoe ruimte met de mogelijkheid om de praktijkcomponent in de bol te laten variëren tussen 20% en 60%.

Sociale partners en O&O-fondsen

De sociale partners zijn belangrijke actoren op de markt voor middelbaar beroepsonderwijs. De werkgeversorganisaties vertegenwoordigen bedrijven als opleidingspartners en afnemers van afgestudeerden; de vakorganisaties de (toekomstige) werknemers. Hun invloed is op de eerste plaats geborgd via de kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven. Daarnaast hebben sociale partners in de meeste Nederlandse branches O&O-fondsen gecreëerd. Alle bedrijven in een branche worden dan verplicht om een bepaald percentage van de totale loonsom af te dragen aan een scholingsfonds, en de middelen (onder meer) gebruikt voor subsidies aan de bedrijven die hun personeel (laten) opleiden. In theorie stimuleren deze fondsen zo opleidingsinvesteringen van bedrijven, en daar spannen ze zich in de praktijk ook voor in. In recentere jaren is echter ook wel kritiek op de O&O-fondsen geformuleerd.

Er is nog geen empirisch bewijs voor een statistisch significant positief effect van O&O-fondsen op de bbl-deelname in bedrijven. Daar zijn twee mogelijke verklaringen voor: er is wel zo'n effect, maar het werd in de analyse niet gevonden; of het effect bestaat niet. In elk geval zorgen de fondsen voor een verevening van de opleidingskosten, waarbij bedrijven die zelf niet opleiden toch meebetalen aan het collectieve goed van een goed opgeleide jonge beroepsbevolking in hun bedrijfstak. Tevens ontwikkelen ze zich in de richting van een op innovatie gerichte partner van bedrijven, en ontwikkelen ze verschillende interessante, nieuwe taakopvattingen.

Kortom

Conclusie van het rapport is dat de WEB en de daarop geënte ordening en marktwerking op hoofdlijnen prima voldeed en voldoet. Die conclusie laat onverlet dat er meer dan genoeg verbeterpunten zijn in de bve-sector. Een hoger rendement, minder uitval, meer leerplaatsen en stages (nu die in de huidige economische crisis ineens uiterst moeilijk te vinden zijn) en voor straks de dreiging van toekomstige krapte op de arbeidsmarkt: er zijn uitdagingen genoeg.